



בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 1604/19

לפני:

כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופט ע' גרוסקופף

המערערת:

מדינת ישראל

נגד

המשיבים:

1. פלונית
2. פלוני
3. פלוני
4. פלונית
5. פלוני
6. הרשות הפלסטינית
7. גיבריל רג'וב
8. מרואן ברגותי
9. גיבריל רג'וב
10. מרואן ברגותי
11. מחמוד עלאן אנס מוצטפא
12. רדא אבו רוב מוראד מוחמד
13. דאוד קאטוני עזבונו ויורשיו
14. אחמד מחמוד משארקה, עזבונו ויורשיו

המבקשת להצטרף להליך:

עמותת "מגן לנפגעי טרור"

ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי ירושלים בת"א
036844-03-13 שניתנה ביום 16.01.2019 על ידי כבוד השופט
מ' דרורי, ס.נ.

תאריך הישיבה:

ז' בשבט התשפ"א (20.01.2021)

בשם המערערת:

עו"ד נעמי זמרת

בשם המשיבים 1-5:

עו"ד חוה קלמפרר-מרצקי, עו"ד נעמה (הלוי) צורף

בשם המבקשת להצטרף:

עו"ד עומרי דהן

פסק-דין

השופט י' עמית:

האם ניתן לחייב את שירות הביטחון הכללי למסור מידע שנמצא ברשותו בהליך

אזרחי שהמדינה אינה צד לו? זו השאלה מושא דיוננו.

רקע עובדתי והחלטת בית משפט קמא

1. בבית המשפט המחוזי בירושלים מתנהלת תביעה אזרחית-נזיקית שהגישו המשיבים 1-6 (להלן: המשיבים) כנגד המשיבים 7-14, בגין נזקים שנגרמו להם כתוצאה מפגיגוע טרור שהתרחש ביום 31.3.2006, שבו נרצחו בני הזוג הלוי ז"ל (להלן: המנוחים) שהמשיבים הם ילדיהם ועיזבונותיהם.

בא כוח המשיבים פנה אל שירות הביטחון הכללי (להלן: השב"כ) בבקשה לקבל תעודת עובד ציבור בשאלה אם המחבלים שנזכרים בכתב התביעה או בני משפחותיהם של המחבלים, קיבלו או מקבלים מענק או קצבה מהרשות הפלסטינית (להלן: הרש"פ) כגמול על השתתפותם בפעילות טרור. השב"כ השיב למשיבים כי "איננו מאשרים או מכחישים את קיומו של המידע המבוקש בפנייתכם. ככל שקיים מידע מן הסוג המבוקש, הרי שמדובר במידע חסוי, ולפיכך גם מטעם זה לא ניתן יהיה, לצערנו, להיעתר לבקשותיכם".

משכך, פנו המשיבים לבית משפט קמא בבקשה להורות לשב"כ למסור את המידע שהתבקש. לאחר קבלת תגובת השב"כ, הורה בית המשפט לשב"כ למסור את המידע המבוקש, אלא אם כן תוצא תעודת חיסיון לפי סעיף 44 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: פקודת הראיות או הפקודה).

2. וזו היתה דרך הילוכו של בית המשפט המחוזי בהחלטתו. סעיף 6(א) לחוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (להלן: חוק יסוד: הלאום), קובע כלהלן:

הקשר עם העם היהודי

6. (א) המדינה תשקוד על הבטחת שלומם של בני העם היהודי ושל אזרחיה הנתונים בצרה ובשביה בשל יהדותם או בשל אזרחותם.

מכאן הסיק בית המשפט כי קיימת חובה על המדינה להבטיח את שלומם של בני העם היהודי, ומשכך פגיגוע שבו נרצחו המנוחים "משמעות הדבר היא כי המדינה על כל זרועותיה לא הצליחה במשימתה הראשונית [...] מכאן, שרובצת חובה חוקתית על המדינה לסייע לתובעים, כאשר הם מבקשים מהמדינה בקשות הנובעות מאותו פגיגוע".

מכאן המשיך בית המשפט וקבע כי כמו שכל פקיד קבלת קהל אמור לשרת את הציבור שפונה אליו, לא כל שכן שחובה זו חלה על "פקידי ממשלה, שכל משכורתם באה להם מן האזרחים והתושבים המשלמים את מיסיהם" אלא אם חלה מניעה משפטית "חוקית, ברורה ונחרצת". על אחת כמה וכמה שחובת המדינה לעזור ולסייע לאדם או למשפחה שנהרגו בפיגוע שהמדינה לא הצליחה למנוע. נקבע כי על המדינה מוטלת החובה הראשונית לסייע למשיבים, היתומים שהוריהם נרצחו, ורק אם תהייה מניעה משפטית מוחלטת, תוכל לעמוד למדינה טענת הגנה מדוע אינה מסייעת להם. בית המשפט דחה את טענת המדינה שהתבססה על חוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב-2001 (להלן: חוק השב"כ). נקבע, כי במדרג הנורמטיבי, כשבראש ניצב חוק יסוד: הלאום, והדוקטרינות הבסיסיות של חובת הממשלה להיענות לבקשת כל אזרח, ואזרח שהוריו נרצחו בפיגוע בפרט, "יש להתבונן בחוק השב"כ ובתקנות הללו כמי שנמצאות מתחת לאותן נורמות חוקתיות", ולכן יש לפרש את חוק השב"כ ויישמו על פי המבנה הנורמטיבי הנ"ל. עוד נקבע, כי במקרה דנן המדובר בשאלה נקודתית אשר נוגעת למי שנתפס כאחד ממבצעי הפיגוע ואשר נדון על ידי בית המשפט הצבאי ביהודה ושומרון לארבעה מאסרי עולם מצטברים. על רקע זה הגיע בית המשפט למסקנה שלא מדובר בכל סוד צבאי שהוא, שהרי "ברור לכל כי השב"כ ממשיך במעקב אחר מי שביצע פיגועים ונידון למאסרי עולם מצטברים", וכי השב"כ יודע מה מצבו של כל אסיר ביטחוני, ועל פני הדברים אין כל סוד או ערך ביטחוני סיכולי כלשהו המונע מן השב"כ למסור את המידע המבוקש. נקבע כי מבחינה זו, ובמיוחד ביחס לחומר שהתבקש, יש לראות את השב"כ כנאמן הציבור המחזיק את המידע בנאמנות ולכן חייב הוא למוסרו לאזרח הזקוק לאותו מידע.

בשורה התחתונה הורה בית המשפט קמא לשב"כ להיענות לבקשת המשיבים, אלא אם ימצא השב"כ לנכון להוציא תעודת חיסיון, שאז תחול הפרוצדורה של עתירה לגילוי ראייה שתידון בפני שופט בית המשפט העליון.

טענות הצדדים

3. על החלטה זו נסב הערעור שלפנינו. הערעור הוגש על ידי המדינה בהתאם להלכה לפיה קיימים מצבים שבהם לצד ההליך העיקרי בין בעלי דין, התנהל 'הליך נספח' עם צד שלישי זר להליך, והליך זה מאפשר בנסיבות מסוימות הגשת ערעור בזכות על החלטות שנתקבלו ואשר נוגעות לאותו צד שלישי (בש"א 2369/06 כהן נ' בנק דיסקונט בע"מ, פסקה 3 והאסמכתאות שם (7.5.2006)).

בתמצית, המדינה טענה כי החלטת בית משפט קמא המחייבת את השב"כ למסור תעודת עובד ציבור בדבר מידע חסוי המצוי בחזקתו, אינה מתיישבת עם הוראות הדין, לרבות חוק השב"כ והתקנות שהותקנו מכוחו. מנגד טענו המשיבים-התובעים, כי ענייננו במידע רלוונטי, כי המדינה לא יכולה לטעון לחיסיון כל עוד לא הוציאה תעודת חיסיון, וכי זכותם לבקש ולקבל מידע מצד שלישי בהתאם להוראה הכללית הקבועה בסעיף 1 לפקודת הראיות.

לטענות המשיבים ביקשה להצטרף עמותת "מגן לנפגעי טרור", כידיד בית המשפט.

דיון והכרעה

4. הנדבך הראשון בהחלטתו של בית משפט קמא הוא חוק יסוד: הלאום. כשלעצמי, התקשיתי להבין מדוע נדרש בית המשפט להתבסס על חוק יסוד זה, באשר לשיטתו-שלו ניתן היה להגיע לתוצאה אליה הגיע גם ללא שימוש בחוק יסוד. ובכלל, מדוע להידרש לעקרונות כלליים ומופשטים ולהעיר מרבצם נפילי ארץ כמו זכויות חוקתיות כאשר כלים רגילים של משפט עומדים לרשותנו. הסוגיה שלפנינו עניינה גילוי ועיון במסמכים, נושא שבתי המשפט נדרשים לו תדיר מעשה של יום ביומו (יצחק עמית חסיונות, ערכים ואינטרסים מוגנים - הליכי גילוי במשפט האזרחי והפילי (עתיד להתפרסם, 2021) (להלן: עמית חסיונות וערכים)). "חוקי-היסוד החדשים אינם חוקים-של-יומיום; חוקים של חג ומועד הם" (דברי השופט (כתוארו אז) חשין בבש"פ 537/95 גנימאת נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 355, 388 (1995)). וכפי שנודמן לי לומר במקום אחר:

"את הטיעון המשפטי יש להעמיד, ככל האפשר, על בסיס צנוע של דוקטרינה מקומית כמו הפרה של הסכם או עוולה נזיקית, מבלי להידרש לכלים כלליים ועמומים כמו זכויות חוקתיות. עבודת היום-יום של המשפט היא ברובה אפורה, עבודה של חול, ובפרפרזה על דברי השופט חשין שצוטטו לעיל, במרבית המקרים אין צורך להידרש לכלים של חג ומועד" (יצחק עמית "על טשטוש תחומים, טשטוש גבולות ואי-ודאות במשפט" דין ודברים ו 17, 40 (2011)).

5. משבחר בית משפט קמא להשתמש בכלי של קודש על מנת לטפל בנושא של חולין, אני סבור כי שגגה יצאה תחת ידיו גם לעיצומם של דברים.

ראשית, ההגנה על החיים מעוגנת במפורש הן בהיבט השלילי והן בהיבט החיובי בסעיפים 2 ו-4 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, כך שמלכתחילה לא היה צורך לרעות בשדות אחרים כדי למצוא עוגן חוקתי לזכות לחיים.

שנית, ועיקרו של דבר. חוק יסוד: הלאום, שעניינו במאפיינים הזהותיים של המדינה, לא נועד לשמש את ראובן בריבו עם שמעון. צא ולמד כי אפילו הזכויות החוקתיות "הקלאסיות" המנויות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, כמו הזכות לחירות או הזכות לפרטיות, אינן מהוות מקור ישיר לעוללות נזיקיות במשפט הפרטי. כך גם כאשר מדובר בזכות לקניין:

"סעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו אינו מהווה חובה חקוקה במובנו של סעיף 63 לפקודת הנזיקין. זוהי חובה כללית ועקרונית המקנה לאזרח זכות יסוד, אך אין עסקינן בחובה ספציפית על פי דין" (ע"א 10508/08 דור זהב חברה לקבלנות בנין והשקעות בע"מ נ' הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז ת"א, פסקה 54 (4.2.2010)).

אם כך הם פני הדברים בנוגע לזכות הקניין בריבו של הפרט אל מול הרשות הציבורית (והשוו גם לע"א 2281/06 אבן זוהר נ' מדינת ישראל (28.4.2010)), קל וחומר בתביעה שאינה כנגד הרשות הציבורית. קל וחומר בן בנו של קל וחומר כאשר מדובר בסעיף 6(א) לחוק יסוד: הלאום, סעיף שעל פניו לא התיימר להקנות זכות במובן ההופלדיאני של המילה. אף קשה להלום כי מקום שבו אזרח המדינה או בן לעם היהודי נפל קרבן לצ'רה וצ'קה בשל יהדותו או בשל אזרחותו, בכל מקום על פני כדור הארץ, הדבר יתפרש כחוסר הצלחה של המדינה, המקימה לו זכות שכנגדה עומדת חובה של המדינה. פרשנות מעין זו אף עלולה להצמיח דרישה לפיצוי בשל "כשלונה" של המדינה להגן על אזרחיה או על בן לעם היהודי, או טענה כי בן לעם היהודי שנפגע זכאי לפיצוי עונשי מוגדל עקב יהדותו (כפי שאכן נקבע על ידי בית משפט קמא בפרשיה אחרת שאליה הפנה בהחלטתו – ת"א (מחוזי י-ם) 9135/07 משיח נ' הרשות הפלשתינאית, בפסקאות 265, 276 (17.9.2018)). קשה להלום פרשנות מעין זו, וכאמור, הסוגיה שלפנינו לא הצריכה, מלכתחילה, פנייה לחוק יסוד: הלאום.

6. חוק יסוד: הלאום הסיט אותנו מדרכנו, ונחזור כעת לדרך הראשית.

ענייננו בסוגיה של גילוי ועיון במסמכים. התנאי הראשון והמקדמי שבלעדיו אין מקום לדון כלל בשאלה אם להורות על גילוי ועיון במסמך זה או אחר, הוא תנאי

הרלוונטיות. ככלל, מסמך רלוונטי הוא מסמך שיכול, במישרין או בעקיפין, לקדם עניינו של בעל דין, כך שבלעדיו יימנע מבעל הדין או יקשה עליו להוכיח טענת הגנה או תביעה (רע"א 6649/07 המועצה המקומית שלומי נ' שכטמן ושות' חברה לבנין ופיתוח בע"מ (25.12.2007)). זו אפוא השאלה הראשונה שהיה על בית משפט קמא להידרש לה, אך דיון בשאלה זו נעדר מהחלטתו.

בהנחה שהרש"פ אכן משלמת קצבה או תגמול למשפחתו של המחבל – האם עובדה זו, כשלעצמה, יוצרת חבות ישירה של הרש"פ למעשה טרור קונקרטי שאירע בתאריך מסוים ובדרך מסוימת? אם התשובה לשאלה עקרונית זו היא שלילית, אזי ספק אם יש בכלל רלוונטיות למסמך שהמשיבים ביקשו לקבל מהשב"כ. שאלה זו אינה קלה בעיני, אך לא אכריע בה, מאחר שהיא תלויה ועומדת כיום לדיון בבית משפט זה בתיק אחר (ע"א 2362/19 מעוז נ' הרשות הפלסטינית), לאור הטענה כי תשלום קצבאות ומענקים למחבלים ולמשפחותיהם כמוהו כאשרור מעשה הטרור על פי סעיף 12 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש].

הרלוונטיות של מסמך אינה בהכרח עניין בינארי, ומידת הרלוונטיות נעה במשרעת שבין מידע חיוני לבין תועלת שולית. לעוצמת הרלוונטיות יש השלכה על מידת נכונותו של בית המשפט להיעתר לבקשה לגילוי ועיון במסמך מקום שבו עומד חיסיון או אינטרס נוגד, בבחינת "מקבילית כוחות" (רע"א 9153/12 מנהל מס ערך מוסף אשדוד נ' הקורנט מפעלי עופרת בע"מ, פסקה 7 (25.2.2013); רע"א 2376/13 דמי לוי שיווק השקמה תקשורת בע"מ נ' דהן (8.7.2013); רע"א 3860/16 וויספרס לאנד'רה בע"מ נ' אלרוב אזור מסחרי ממילא (1993) בע"מ, פסקה 8 (22.6.2016); רע"א 8571/16 מעברות נכסים-אגודה שיתופית חקלאית בע"מ נ' מוטיבן בע"מ, פסקה 8 (19.1.2017)). לכן, גם אם היינו מגיעים למסקנה כי מדובר במסמך רלוונטי, היה מקום לשקול את התועלת של המסמך על רקע השאלות השנויות במחלוקת. ובכלל, העובדה שהרש"פ משלמת קצבאות ומענקים למחבלים ולבני משפחותיהם היא מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה, ועובדה זו אף מעוגנת כיום בדין, בחוק להקפאת כספים ששילמה הרשות הפלסטינית בזיקה לטרור מהכספים המועברים אליה מממשלת ישראל, התשע"ח-2018 (להלן: החוק להקפאת כספים). על רקע זה, ייתכן כי בקשתם של המשיבים להורות לשב"כ להמציא את המידע דינה היה להידחות כבר בשלב זה. כאמור, איני רואה להידרש לשאלה העקרונית בדבר השלכות התמיכה של הרש"פ במחבלים ובני משפחותיהם, אך היעדר דיון וטיעון בשאלת הרלוונטיות, לא בהחלטתו של בית משפט קמא ולא בסיכומי המשיבים, פוגע בעמדתם של המשיבים כבר בתחילת הילוכנו.

7. ענייננו בתביעת נזקי גוף שמתנהלת בין שני צדדים, שאחד מהם מבקש גילוי ועיון במסמך שלטענתו נמצא ברשותו של צד שלישי. דרישה מעין זו שכיחה במקומותינו, לדוגמה, בקשה למתן צו המורה לחברת טלפון סלולרית להמציא פלט שיחות בין בעלי הדין (השוו בר"ע (ארצי) 15-06-44473-MEBBERHATUM נ' פסגות פ.ס. חברת בניה קבלנית (7.9.2015); סע"ש (אזורי ת"א) 45330-11-17 פייסל נ' מ.ש. אלומיניום בע"מ (30.5.2018)). החובה המהותית של צד שלישי למסור מידע מעוגנת בחובה הכללית להעיד ולהציג מסמכים כאמור בסעיף 1(א) לפקודת הראיות. הדרך הדיונית לגרום לצד שלישי למסור עדות או מסמכים שנמצאים ברשותו מעוגנת בתקנה 178(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקט"ד"א) ותקנה 83 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: התקנות החדשות) (לזימון עד לצורך הצגת מסמכים ראו, לדוגמה, רע"א 4028/97 הלסקו נ' גלאון (29.9.1997); רע"א 4256/98 ה.ל.ס. בע"מ נ' כור מתכת בע"מ, פ"ד נג(1) 621 (1999); רע"א 2124/13 רבינוביץ נ' הפטריארך היווני האורתודוקסי (21.7.2013); רע"א 3024/18 טי.א.מ.אף מדיה פורט שותפות מוגבלת נ' נחמני צפיר בע"מ, פסקאות 20-24 (12.6.2018)). כאשר הצד השלישי הוא רשות ציבורית, דרך המלך לגביית עדותו והמצאת מסמכים על ידו היא באמצעות תעודת עובד ציבור, כאמור בתקנה 178(א1) לתקט"ד"א ותקנה 83(ד) לתקנות החדשות: "עובד ציבור לא יידרש לתת עדות בעל פה, אם ניתן לגבות את עדותו באמצעות תעודת עובד ציבור או תעודה ציבורית, זולת אם בית המשפט הורה אחרת". ואכן, מעשה של יום ביומו שהרשות נדרשת לספק מידע מסוים והיא עושה כן בדרך של תעודת עובד ציבור. כך, לדוגמה, בתביעות נזיקין, מתבקש המוסד לביטוח לאומי לספק נתונים על אודות העבר התעסוקתי של הניזוק-התובע או על תגמולים וקצבאות ששולמו או ישולמו לתובע.

האפשרות לבקש מצד שלישי מסמך שנמצא ברשותו, כפופה כמובן לטענות חיסיון ואינטרסים מוגנים. כך, לדוגמה, כאשר בסכסוך בין ראובן לשמעון מבקש ראובן כי המשטרה תמציא לו את הרישום הפלילי של שמעון, תתעורר השאלה של חיסיון המרשם הפלילי, חיסיון סטטוטורי שהוא יחסי, שיש לאזן אותו מול האינטרס של חקר האמת (ת"א (מחוזי חי') 688/02 החסוי בן הרואה נ' בדיר (10.12.2002)).

8. השב"כ טען כי המידע שברשותו הוא סודי, אך כידוע יש להבחין בין סודיות לבין חיסיון. חובת הסודיות חלה על אנשי מקצוע רבים שאינם נהנים מחיסיון. רואה חשבון, עובד של רשם מאגרי המידע, עובד בבנק ישראל, אחות וטכנאי רנטגן בבית חולים – כל אלה כפופים לחובת סודיות אשר נובעת מעצם תפקידם. אך חובת הסודיות רחבה מהחיסיון, ותחולתה היא מחוץ לכותלי בית המשפט. הסודיות אינה מקימה מחסום

בפני דרישה חוקית למסור עדות או מסמכים. לכן, העובדה שעל עובדי השב"כ חלה חובת סודיות, אינה מקימה, כשלעצמה, מחסום בפני מסירת עדות או מסמכים, באשר הזכות או החובה לשמור על סודיות עומדת עד לנקודת הזמן שבה נדרשת ראייה על פי דין, והיא נעצרת בפתח אולם בית המשפט (רע"א 8943/06 יוחנן נ' סלקום ישראל בע"מ, פ"ד סג(3) 88, 108 (2009); אלכס שטיין "חסיון בנק-לקוח בדיני הראיות" משפטים כה 45 (התשנ"ה)). עם זאת, לעיתים יש קשר בין חובת הסודיות לבין חיסיון, באותם מקרים שבהם מצאה הפסיקה לגזור חיסיון מחובת הסודיות (כפי שנעשה, לדוגמה, בחיסיון בנק-פיקוח על הבנקים (רע"א 6546/94 בנק איגוד בע"מ נ' אזולאי, פ"ד מט(4) 54 (1995); עע"מ 5089/16 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' בנק ישראל (30.5.2018)).

9. בית המשפט המחוזי השתית את החלטתו על כך שהשב"כ הוא רשות ציבורית, וכנאמן של הציבור הוא מחזיק את המידע בנאמנות ועל כן עליו להעמידו לטובת הציבור. רציונל זה, שהוא רציונל הבעלות במידע (עע"מ 3300/11 מדינת ישראל-משרד הבטחון נ' "גישה" מרכז לשמירה על הזכות לנוע, פסקה 6 (5.9.2012)), הוא אחד משני הרציונלים העיקריים שעומדים בבסיס חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998 (להלן: חוק חופש המידע). אלא שחוק חופש המידע אינו מאפשר לפרט לממש את זכות העיון הציבורית כלפי השב"כ, לאור הוראת סעיף 14(א)(2) לחוק, הוראה שמחריגה מתחולת החוק "מידע שנוצר, שנאסף או שמוחזק" על ידי השב"כ.

התכליות והרציונלים שבבסיס חוק חופש המידע אינם זהים לתכליות ולרציונלים שבבסיס הליכי הגילוי והעיון במשפט האזרחי, שהעיקרי שבהם הוא חקר האמת. לכן, "העובדה שלא ניתן לקבל מידע מסוים מכוח הוראות חוק חופש המידע אין משמעותה בהכרח שלא ניתן לקבלו במסגרת הליכי גילוי בתביעה אזרחית" (רע"א 8224/15 תנובה מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' זליכה, פסקה 18 (29.3.2016)). עם זאת, חוק חופש המידע יכול לעיתים לשמש כמקור להשוואה ולהשראה במצב של התנגשות בין התכלית של חקר האמת לחסיונות או אינטרסים מוגנים אחרים.

10. סעיף 19(א)(2) לחוק השב"כ קובע כי "עובד השירות וכן הפועל מטעם השירות, בעבר או בהווה, לא ימסור מידע שהגיע אליו בתוקף תפקידו או במסגרת פעילותו בשירות, למי שאינו מוסמך לקבלו, אלא אם כן נדרש לכך כדין או קיבל היתר לכך בכתב בהתאם להוראות השירות". בהוראת סודיות מעין זו, שכמותה אנו מוצאים בעשרות חיקוקים, אין כל רבותא ועמדנו על כך שסודיות לחוד וחיסיון לחוד. אכן, יכול בית המשפט לגזור חיסיון מהוראת הסודיות שבחוק השב"כ, אך לאור התוצאה אליה הגעתי,

אותיר אפשרות זו בצריך עיון. בהקשר זה אציין כי להבדיל מחוק השב"כ, בנושאים ביטחוניים אחרים טרח המחוקק וקבע הוראת חיסיון: סעיפים 14 ו-23 לחוק המאבק בתכנית הגרעין של איראן, התשע"ב-2012 בנוגע למידע שהוצג בפני הוועדה המייעצת ודיוני ועדת השרים כמשמעותם של אלה בחוק זה; סעיף 9 לחוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016 בנוגע למידע שהוצג בפני הוועדה המייעצת כמשמעה בחוק זה; וסעיף 12 לחוק למניעת הפצה ומימון של נשק להשמדה המונית, התשע"ח-2018 בנוגע למידע שהעביר מטה הסנקציות כמשמעו בחוק זה.

11. ככלל, בדין המינהלי, רשות מינהלית רשאית להתבסס על מידע מודיעיני חסוי לצורך החלטתה, והדברים נעשים כעניין שבשגרה מעשה של יום ביומו. סעיף 13(ב) לתקנות בתי משפט לענינים מינהליים (סדרי דין), התשס"א-2000, מעגן פרקטיקה זו: "הועלתה טענה בדבר סייג או חיסיון כאמור לגבי גילוי מידע או מסמך, רשאי בית המשפט לקיים את הדיון לפי תקנה 11 או 12 בדלתיים סגורות, וכן רשאי בית המשפט לקבל את המידע או המסמך המבוקשים, לעיין בהם, ולקבל הסברים מנציג היועץ המשפטי לממשלה או מנציג הרשות הנוגעת בדבר, אף בהעדר יתר בעלי הדין". מקום שבו בעל דין מסרב שבית המשפט יעיין במידע הסודי, הדבר עלול להיזקק לחובתו ולעמוד לו לרועץ בשל חזקת התקינות המנהלית שעומדת לרשות (עמית חסיונות וערכים, שער שלישי בפרק כ"ה: מידע סודי וחיסיון לטובת המדינה ולטובת הציבור).

לא כך בהליכי משפט פלילי או אזרחי. במצב הדברים הרגיל, ככל שהמדינה מבקשת לחסות מידע בשל טעמים של ביטחון הציבור ויחסי החוץ של המדינה, עליה לעשות כן בדרך של הוצאת תעודת חיסיון לטובת המדינה לפי סעיף 44 לפקודת הראיות. ככל שמוגשת עתירה להסרת החיסיון, הדיון בעתירה נערך בפני שופט דן יחיד של בית המשפט העליון מכוח סעיף 46 לפקודה, ובחינת החיסיון נעשית על פי נוסחאות האיוון בפקודה (מסמך חיוני או מועיל) כפי שפורשו ויושמו בפסיקה העניפה בסוגיה של תעודות חיסיון.

12. רוב הפסיקה בנוגע לתעודת חיסיון נסבה על גילוי ועיון בהליך הפלילי, אך תעודת חיסיון יכולה להיות מוגשת גם במסגרת הליכים אזרחיים, הן הליכים שהמדינה היא בעל דין (בש"א 9054/12 פלוני נ' מדינת ישראל (24.3.2013); בש"א 6763/06 פלוני נ' רשות שדות התעופה (28.11.2006); בש"א 605/12 קובירקיאן נ' רשות שדות התעופה (25.7.2012)), והן הליכים שהמדינה אינה צד להם (בש"א 723/97 בנימין נ' שר הביטחון, פ"ד נא(1) 364 (1997); בש"א 7231/15 הוצאת עיתון הארץ בע"מ נ' שר הביטחון

(25.11.2015). כן ראו ע"א 2629/98 השר לביטחון פנים נ' וולפא, פ"ד נו(1) 786 (2001) (להלן: עניין וולפא), שם היה מדובר בתעודת חיסיון לטובת הציבור).

הנה כי כן, לכאורה, דרך המלך שהיה על השב"כ לילך בה גם בתיק זה היא להוציא תעודת חיסיון, כפי שנעשה במקרים שנדונו בפסיקה שנזכרה לעיל. לא כך נעשה, ולכן, לכאורה צדק בית המשפט המחוזי בשורה התחתונה של החלטתו, הגם שלא מטעמיו, בכך שהעמיד בפני השב"כ את האפשרות להוציא תעודת חיסיון על מנת למנוע את חשיפה המידע.

13. בנקודה זו נחזור על עקבותינו ונבחן את השאלה אם כל אימת שהשב"כ מעלה טענה לחיסיון של מידע, עליו להוציא תעודת חיסיון.

סעיף 19(א)(1) לחוק השב"כ קובע כלהלן:

"כללים, הוראות השירות, נוהלי השירות וזהות עובדי השירות והפועלים מטעמו, בעבר או בהווה, וכן פרטים אחרים בנוגע לשירות שייקבעו בתקנות, הם חסויים וגילויים או פרסומם אסור";

המחוקק הסמיך אפוא את מחוקק המשנה לקבוע את פרטי המידע החסויים. ואכן, תקנה 2 לתקנות שירות הביטחון הכללי (פרטים אחרים בנוגע לשירות אשר הם חסויים והיתר לפרסום מידע האסור לפרסום), התשס"ד-2004 (להלן: תקנות השב"כ) קובעת כלהלן:

פרטים אחרים שפרסומם או גילויים אסור
 2. פרטים בנושאים המפורטים להלן הם חסויים וגילויים או פרסומם אסור, אלא אם כן ניתן היתר לגילוי או לפרסום בהתאם לחוק או לתקנות אלה:
 (1) פרטיו האישיים של עובד השירות, וכן של הפועל מטעם השירות בעבר או בהווה, מקום מגוריו וכל פרט אחר שיש בו כדי לזהותו כעובד השירות או כמי שפעל או שפועל מטעמו;
 (2) זיהויים של מיתקני השירות, לרבות מיקומם, כתובתם ותכניוניהם הפנימיות;
 (3) פרטים שיש בהם כדי לחשוף משימות, יכולות, דרכי פעולה ותכניות פעולה חשאיות, כשירות מבצעית ואמצעים מסווגים של יחידות השירות;
 (4) מקורות מידע של השירות וכל פרט שעלול להביא לזיהויים;

(5) מידע אחר שמקורו בשירות ואשר נקבע לגביו סיווג ביטחוני.

מכאן, שהשב"כ רשאי היה לעורר טענת חיסיון מכוח תקנות השב"כ, אף ללא צורך בהוצאת תעודת חיסיון, ובית המשפט יכול וצריך היה להידרש לטענת החיסיון.

14. אך למקרה שטעיתי במסקנתי, והיה על השב"כ להוציא תעודת חיסיון, אמשיך בדרכנו.

אם הייתה מוצאת תעודת חיסיון, בית המשפט המחוזי לא יכול היה לבחון את התעודה, מאחר שבחינת תעודת חיסיון לפי סעיף 44 לפקודת הראיות מסורה לשופט בית המשפט העליון בלבד. מאחר שבמסגרת הערעור דנן התכנס ממילא הרכב של שלושה שופטי בית המשפט העליון, הסכימו המשיבים להצעתנו כי נעיין במידע הסודי במעמד צד אחד ובדלתיים סגורות, מה שחסך את הפרוצדורה של הוצאת תעודת חיסיון ודיון בפני שופט דן יחיד.

15. בנקודה זו, ועודנו באים לשורה התחתונה של החלטתנו, אקדים ואעיר שתי הערות:

א. בין אם השב"כ יכול היה להעלות טענת חיסיון מכוח תקנות השב"כ ובין אם היה עליו להוציא תעודת חיסיון, הרי שניתן להבין את עמדתו של השב"כ שראוי היה, מלכתחילה, שלא להגיע למצב זה.

השב"כ אינו גוף כמו המוסד לביטוח לאומי או רשות מקומית ואף אינו דומה במאפייניו למשטרה. נקודת המוצא היא שהשב"כ הוא גוף מודיעיני, וככזה, מצא המחוקק להוציאו לחלוטין מתחולתו של חוק חופש המידע. על דרך ההיקש לחוק חופש המידע, זו צריכה להיות נקודת המוצא של בית משפט שדן בהליך אזרחי שהמדינה אינה צד לו. השב"כ אמנם פועל למען ביטחונם של אזרחי ישראל, אך הרציונל של הרשות כנאמן הציבור על המידע שברשותה, אינו ישים לגבי השב"כ בשל המאפיינים הייחודיים שלו כגוף מודיעיני. סעיף 8(2) לחוק השב"כ מסמיך אותו "להעביר מידע לגופים אחרים בהתאם לכללים שייקבעו ובכפוף להוראות כל דין". בית המשפט אינו אחד מאותם גופים, להבדיל מסעיף 5 וסעיף י' לתוספת הראשונה לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981, שעל פיו בית המשפט הוא אחד הגופים שרשאי לקבל מידע מהמרשם.

תעודת עובד ציבור של רשם המקרקעין היא חיזיון נפרץ בהליך אזרחי, אך לא כן תעודת עובד ציבור של השב"כ. גוף מודיעיני אינו אמור לחשוף את יכולותיו ואת פעילותו, אלא על פי שיקוליו שלו. לעניין זה גם אין נפקא מינה אם המידע שברשותו של הגוף המודיעיני מקורו במידע גלוי. כך, לדוגמה, תחומי העיסוק של המודיעין הצבאי בישראל כוללים גם מודיעין גלוי (אוסניט – Open Source Intelligence) ושמה של "חצב", היחידה שעסקה במודיעין הגלוי, הוא בבחינת סוד גלוי (אפרים לפיד לוחמי הסתר המודיעין הישראלי – מבט מבפנים, 96-98 (2017)). אך קשה להלום כי בית המשפט, במסגרת הליך אזרחי שהמדינה אינה צד לו, ייעתר לדרישת בעל דין שאמ"ן ימציא תעודת עובד ציבור המפרטת את המידע שנאסף על ידו מאמצעי התקשורת הגלויים ברש"פ או במדינה פלוגית, ואשר יש לו נגיעה כלשהי להליך. אין צורך בהיכרות מעמיקה עם נסתרות עולם הצללים המודיעיני כדי להבין שעצם השאלה אם מידע מסוים נמצא ברשות גוף מודיעיני כזה או אחר, עלולה לחשוף יכולת או היעדר יכולת של הגוף המודיעיני, את תחומי העניין של הגוף המודיעיני וכיו"ב. ובקיצור, תעודת עובד ציבור מגוף מודיעיני היא בבחינת תרתי דסתרי, וכפי ש"אין שואלים ג'נטלמן היכן בילה את הלילה" כך אין לשאול גוף מודיעיני אם יש באמתחתו מידע מסוים. הנימוס המודיעיני מחייב.

ב. בהליך הפלילי מוטלת על הכף חירותו של הנאשם. לא כך בהליך האזרחי, וכפי שנאמר בעניין בעניין וולפא "במשפט האזרחי, שאין עוסקים בו בדיני נפשות, עשויה להתמעט הנכונות לחשוף ראייה אשר יש בה משום פגיעה בטובת הציבור".

16. על רקע האמור לעיל, בחנו את המידע שהובא בפנינו במעמד צד אחד ובדלתיים סגורות. השתכנענו כי אין מקום לחייב את השב"כ להשיב אם המידע המבוקש נמצא ברשותו אם לאו, לאור השיקולים האמורים לעיל, ומבלי שישתמע כי מידע כאמור נאסף או מוחזק על ידי השב"כ.

ודוק: לא נעלמה מעיננו טענת המשיבים כי המטה הלאומי ללוחמה כלכלית בטרור (מט"ל), שהוא גוף במשרד הביטחון האחראי, בין היתר, למסור לשר הביטחון את הנתונים הדרושים על פי סעיף 3 לחוק להקפאת כספים, מפרסם מעת לעת באתר האינטרנט שלו צווי תפיסה מינהליים של כספים שהועברו למחבלים או למשפחותיהם (<https://nbctf.mod.gov.il/he/PropertyPerceptions/Pages/seizures.aspx>). לא למותר להזכיר את סעיף 3(ד) לחוק זה הקובע כי "השר יפרסם את הדוח לאחר אישורו על ידי ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי, ואולם רשאי הוא שלא לפרסם מידע מתוכו שיש בגילוי חשש לפגיעה בביטחון המדינה". מכל מקום, צווי התפיסה שמתפרסמים על

ידי המט"ל הם פומביים, ופרסומם אך מחזק את נקודת המוצא שלגוף המודיעיני-בטחוני נתונה הפריווילגיה להחליט מה, כמה איך ומתי לחשוף, אם בכלל. פריווילגיה = privilege = חיסיון, ובנקודה זו אנו חוזרים במסלול המעגלי לנקודת ההתחלה. המידע שהתבקש הוא מידע סודי שהוא גם חסוי, אם מכוח תקנה 2 לתקנות השב"כ, אם מכוח היותו מידע סודי שעבר ביקורת של בית משפט זה כאילו הוצאה תעודת חיסיון.

17. אשר על כן, אנו מקבלים את הערעור ומבטלים את החלטת בית משפט קמא. בהינתן נסיבותיהם האישיות של המשיבים והשאלות העקרוניות שהתעוררו, אין צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט ד' מינץ:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ע' גרוסקופף:

אני מסכים לתוצאה אליה הגיע חברי, השופט יצחק עמית, אך דרכי להגיע לתוצאה זו שונה במידת מה מדרכו.

את הדיון בשאלת חובות המדינה במסירת המידע שהתבקש על ידי המשיבים 1-6 (להלן: המשיבים) יש לחלק לשני שלבים: ראשית, האם מוטלת על המדינה חובה לספק את המידע המבוקש על ידי המשיבים; שנית, בהנחה שקיימת חובה, האם עומדת למדינה טענת חיסיון כנגד חובה זו. ודוק, "חיסיון" היא טענה לפיה עומדת לאדם חסינות מגילוי מידע מסוים לצד שכנגד ולבית המשפט במסגרת הליך המשפטי (דהיינו, בעל החיסיון אינו כפוף לכוח היכול לחייבו לגלות את המידע לבית המשפט ולצד שכנגד) (רע"א 6624/20 בנק איגוד לישראל בע"מ נ' גולובינסקי, פסקה 25 (19.1.2021), והאסמכתאות הנזכרות שם). בהעדר חובה לגלות מידע שברשותו בהליך משפטי, ממילא אין אדם נדרש לטעון לחיסיון על מנת לבסס חסינות מגילוי המידע בהליך המשפטי.

בית המשפט קמא קבע כי יש להטיל על המדינה חובה לספק את המידע המבוקש על ידי המשיבים, ומכאן קצרה הדרך למסקנתו כי ככל שהמדינה מעוניינת לפטור עצמה מחובה זו עליה להוציא תעודת חיסיון (והשוו לפסקי הדין הנזכרים בפסקה 12 בחוות דעתו של חברי, אשר כולם עסקו בהוצאת תעודת חיסיון לאחר שאושר זימונו של עד). ואולם, לדידי, הבסיס להתערבות בניתוח שערך בית המשפט קמא טמון כבר בשלב הראשון, דהיינו בהחלטתו כי הייתה הצדקה להטיל חובה על המדינה לספק תשובה לשאלת המשיבים בנסיבות המקרה בו עסקינן. משנמצא כי קביעה זו שגויה, ממילא מתייטר הצורך לדון בשאלת החיסיון. אבהיר בקצרה את עמדתי.

אין חולק כי לבית המשפט סמכות לזמן לעדות בהליך אזרחי גם מי שאינו צד להליך (סעיף 1(א) לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971), ובמסגרת סמכות זו באפשרותו אף להורות למוזמן להעיד להציג מסמכים שברשותו (תקנה 178(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקסד"א הישנות), ותקנה 83(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: תקסד"א החדשות)). סמכות זו חלה גם על המדינה, ובכלל זה על גורמי הביטחון למיניהם, והשב"כ בכללם, וזאת בכפוף להוראות הדין בדבר אופן מסירת העדות (כגון סעיפים 23 – 28 לפקודת הראיות, תקנה 178(א1) לתקסד"א הישנות ותקנה 83(ד) לתקסד"א החדשות), ובדבר החסיונות שעשויים לעמוד למדינה (לדוגמא, סעיפים 44 – 46 לפקודת הראיות). ואולם, סמכות בית המשפט לזמן עד לעדות היא סמכות שבשיקול דעת, אשר הפעלתה איננה מחייבת התייחסות אך ורק לרלוונטיות של המידע בו מדובר להליך המשפטי, אלא יכולה להביא בחשבון גם שיקולים נוספים (השוו לדעות השונות שהובעו בע"א 4810/15 מדינת ישראל – משרד הפנים נ' י.י.ח.מ. השקעות ונכסים (11.8.2015): פסקה 6 לחוות דעת השופט עמית; ופסקה 5 לחוות דעתו של השופט מני מזוז). עניין זה נקבע במפורש בסעיף 1(ב) לפקודת הראיות, המבהיר כי "בית המשפט רשאי, לפי שיקול דעתו, לסרב להוציא הזמנה אם אין בה צורך או אם ראה שנתבקשה למטרה שאיננה גילוי האמת". ויובהר, כאשר עסקינן בעדות שאינה רלוונטית כלל, הרי שהיא לא עומדת בתנאי סעיף 1(א) לפקודת הראיות לזימון עד (הדורשים כי העדות תהיה "קבילה ושייכת לעניין"). מכאן מתבקש שהסמכות שבשיקול דעת המסורה לבית המשפט לסרב להוציא הזמנה ש"אין בה צורך" או ש"נתבקשה למטרה שאיננה גילוי האמת", משמיעה שניתן, ולעיתים נדרש, להביא בחשבון שיקולים אשר אינם מוגבלים לרלוונטיות ולקבילות של העדות (הניסוח האנגלי ששימש בסיס לסעיף זה קובע כי עד יזמן "subject to the discretion of the Court to refuse to issue a summons which may be unnecessary or which may appear to be demanded for some other purpose than the elucidation of the truth" (Sec. 12 of An

Ordinance to Declare and Amend Some Points in the Law of Evidence
(15/1/1924) (emphasis added).

בהינתן האמור, סבורני כי החלטת בית המשפט קמא לחייב את המדינה לספק את המידע המבוקש במקרה זה אינה יכולה לעמוד, שכן המדובר באחד מאותם מקרים בהם היה על בית המשפט לקבוע כי במכלול הנסיבות המדובר בהזמנת עדות שאין מקום להיענות לה (בלשון סעיף 1(ב) לפקודת הראיות ש"אין בה צורך"). לכך מספר טעמים מצטברים:

ראשית, המדינה איננה צד לסכסוך המשפטי, ואף אינה מעורבת במישרין באירוע לגביו מתבקשת התייחסותה (השאלה האם הועברו כספים מהרשות הפלסטינית לבני משפחות המחבלים שביצעו את הפיגוע). לכך שתי השלכות חשובות לעניין הטלת חובה עליה למסור את המידע שברשותה: האחת היא, שאף אם מידע מסוג זה מצוי ברשות המדינה, רבים הסיכויים כי המדובר במידע שאינו קביל כראיה, באופן המעלה ספקות ביחס לעמידתה בדרישות המקדמיות שבסעיף 1(א) לפקודת הראיות; השנייה היא שההצדקה לכך שדווקא המדינה תספק מידע מסוג זה מוטלת בספק, וזאת בהשוואה למצבים בהם מדובר במידע המתייחס לפעולות שלמדינה מעורבות בביצוען.

שנית, קיים עדיין ספק בשאלה אם המדובר במידע הרלוונטי להליך המשפטי, וזאת בשים לב לכך שטרם הוכרעה השאלה האם העברת כספים לבני משפחות מחבלים מהווה אשורר מעשה הטרור על פי סעיף 12 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]. נושא זה מצוי בדיון בהליך משפטי אחר (ע"א 2362/19 מעוז נ' הרשות הפלסטינית), ולעת הזו אין הוא מבורר.

שלישית, המדינה הבהירה כי ככל שתחויב למסור את המידע, היא תאלץ להוציא תעודת חיסיון מטעמי ביטחון המדינה, ואף הציגה בפנינו במסגרת הדיון במעמד צד אחד את טעמיה לכך. משהתרשמנו כי יש הצדקה לעמדה זו, קשה לראות מה הטעם בהוצאת זימון עקר מסוג זה מלכתחילה. להמחשת עניין זה ניתן להשוות למקרה בו צד מבקש זימון עד המודיע מראש כי אם יזומן יעלה טענת חיסיון (לדוגמא עורך דין או מגשר המבהיר כי העדות שלשמה זומן חוסה תחת חיסיון). בנסיבות אלה סבורני כי ניתן להימנע מהזימון ככל שבית המשפט השתכנע כי אכן הוא חסר תוחלת.

רביעית, לשיטתי, העדר הצורך בהיענות לבקשה לזימון לעדות גורם שאינו צד להליך (להלן: צד שלישי) יכול להתברר גם מהאיזון שבין הנזק שיגרם לצד השלישי

(בענייננו, המדינה) לבין התועלת שתופק מזימון העדות. בענייננו, המדובר באיזון בין הפגיעות בביטחון המדינה עליהן הצביעו גורמי המדינה מכך שידרשו לתת התייחסות לשאלות מסוג זה במסגרת הליכים משפטיים בכלל, ולשאלה הספציפית עליה התבקשה התייחסותם בפרט, לבין התועלת שעשויה לצמוח מקבלת המידע שברשות המדינה לקידום ההליך. לאחר בחינת טיעוני הצדדים בעניין זה, ובכלל זה שמיעת גורמי הביטחון במעמד צד אחד, השתכנעתי כי גם איזון זה מצדיק את המסקנה שלא היה מקום להורות על המדינה לגלות את המידע שברשותה במקרה דנן.

ויובהר, קיימות אמירות בפסיקה ובספרות המשפטית לפיהן השימוש בשיקול הדעת שלא להיענות לבקשת צד לזמן עדות רלוונטית יעשה רק לעיתים נדירות (ראו, למשל, רע"א 9055/07 שירותי בריאות כללית נ' נאצר, פסקה 5 (22.11.2007); רע"א 5642/15 פלוני נ' חיימי, פסקאות 7-8 (17.9.2015); רע"א 4868/15 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' גלזר, פסקה 7 (29.7.2015); אליהו הרנון דיני ראיות 63 (1970); יניב ואקי 651 – 652 דיני ראיות (2020)). ואולם, וכאן מתחבר אני לדברים שכותב חברי בפסקה 15 לחוות דעתו, תדירות השימוש בסמכות שבשיקול דעת המסורה לבית המשפט לדחות בקשה לזמן לעדות היא, מטבע הדברים, פונקציה של טיב הבקשות הבאות מלפני בית המשפט. ככל שבקשות להפעלת הסמכות לזמן לעדות שומרות על קווים מקובלים וידועים, אכן השימוש בסמכות שלא להיענות להן יעשה בצמצום רב; ככל שיפליגו המתדיינים למחוזות רחוקים, ויבקשו לזמן לעדות כפויה גורמים שאין זה נהוג וראוי להעיד אותם בהליכים כגון דא, ירבו המקרים בהם יאלצו בתי המשפט לעשות שימוש בשיקול דעתם, ולסרב לבקשות שאין להן מקום. והמקרה שלפנינו יעיד.

משנמצא כי שגה בית המשפט המחוזי בכך שחייב את המדינה להשיב על שאלת המשיבים, יש מקום להורות על ביטול החלטתו זו. אכן, ככלל, בית משפט של ערעור ימעט להתערב בהחלטות הערכאה המבררת בעניינים מסוג זה, "שכן מלאכת ניהול המשפט מופקדת בידי שופט הערכאה הדיונית" (רע"א 1688/15 החברה המרכזית להפצת משקאות בע"מ נ' בן לולו, פסקה 8 (4.5.2015)). ואולם לכלל זה ישנם חריגים, שהמקרה שלפנינו הוא אחד מהם. זאת, במיוחד בשים לב לכך שהמדינה אינה צד להליך העיקרי. משהוברר כי לא היה מקום להטיל על המדינה חובה להשיב על שאלת המשיבים, פשיטא כי אין המדינה נדרשת להוציא לעת הזו תעודת חיסיון, שכן כל תכליתה של תעודה שכזו היא לפטור מפני חובה לספק מידע בהליך משפטי – ובהעדר חובה אין צורך בתעודה.

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, י"ג בשבט התשפ"א (26.1.2021).

שופט

שופט

שופט